

Socialismens løfter skulle indfries med storslået byggeri efter Antikkens skønhedsideal.

FOTOS: JENS MALLING

Arkitektur. Socialistisk klassicisme var en sovjetisk byggestil, der vandt stor udbredelse i den lille sortehavsrepublik Abkhasien. Hvis ingeniørerne sløse, kunne de blive stemplet som folkefjender og sendt til Sibirien.

Stalins stil

AF JENS MALLING

I højderne uden for Sukhum, Abkhasiens hovedstad, har sovjetidens bygherrer placeret imponante blomsterkummer i hårnålesvingene. Triumfbuer rejser sig uden noget andet formål end at fejre sejren i Anden Verdenskrig. Det hævdede jernbanespor gennem byen hviler på brede doriske søjler. Kurhoteller gemmer sig mellem palmerne som græske templer oppe i badebyen Gagra, og balustrader flankerer promenaderne, hvor sovjetiske turister spadserede, mens solen gik ned i Sortehavet.

At rejse i Abkhasien – en republik, hvis selvstændighed i dag kun anerkendes af Rusland og få andre lande – er som at bevæge sig gennem et enormt landskabskunstværk med variationer over en bestemt form for arkitektur. Den kendes under navnene socialistisk klassicisme, Stalins neorenæssance eller bare Stalin-stil. Byggeriet griber tilbage til Antikkens skønhedsideal for at give kommunistisk ideologi og herredømme fast form. Monumenter og bygninger i denne stilretning skød op overalt i Sovjetunionen mellem 1935-55. Særligt Abkhasien begunstige arkitekterne med deres værker. Manden, der har lagt navn til stilarten, elskede denne del af det sovjetiske imperium. Fra Anden Verdenskrigs afslutning og frem til sin død i 1953 tilbragte Josef Stalin omkring halvdelen af sin tid i den lille sortehavsrepublik. Her nød han det behagelige klima og den overdådige natur tæt på sit hjemlige Georgien.

»Stalin var ofte på besøg i Abkhasien og foretrak at holde sine ferier her. Derfor skulle republikken være ekstra præsenteret, og derfor blev der gjort ekstra meget ud af bygningerne,« forklarer en af Abkhasiens førende arkitekter og ekspert i sovjetisk byggekunst, Georgij Baronin. Iført baseballkasket og bevæbnet med en paraply til værn mod det lunefulde, subtropiske vejrlig udpeger han på en gåtur gennem Sukhum

de bygninger, der ifølge Stalins smag var det sovjetiske imperium værdige.

»For at retfærdiggøre det sovjetiske styre var det nødvendigt for magthaverne at vise noget exceptionelt. De prøvede at indfri socialismens løfter ved at opføre smukt, storslået byggeri, der er til glæde for menneskene. Arkitekturen skulle bekræfte, at borgerne under denne ideologi boede godt – at livet under socialismen var vidunderligt. Derfor var byggestilen pompøs. Husene skulle være fantastiske at skue med store porte, høje søjler, balkoner og mange dekorationer,« forklarer Baronin og uddyber:

»Helt op til i dag er husene de bedste, vi har. Materialerne er gode og kvaliteten høj. Ejendommene er varme og tørre. Styret postede enorme ressourcer i bygningerne.«

Men deres fortræffeligheder har en skyggeside: »Ingeniører, håndværkere og arkitekter gjorde sig ekstra umage, fordi de var bange for at blive stemplet som folkefjender, hvis de sløse med noget. De frygtede at blive sendt i fangelejr i Sibirien og arbejdede derfor ekstra hårdt. Angsten var en stærk motivationsfaktor i byggeprocessen,« siger Baronin.

Kort efter Stalins død faldt diktatorens foretrukne byggestil i unåde. Hans efterfølger, Nikita Khrusjtjov, genintroducerede modernistiske tendenser i sovjetisk arkitektur.

BARONIN gør holdt foran byens filharmonik, tager en notesbog frem og begynder at tegne skitser af søjlerne, der udgør en vigtig del af konstruktionen.

»De sovjetiske arkitekter fra denne epoke stjal mange elementer fra Antikken, men de omarbejdede græske og romerske idealer om det skønne til deres eget formål. For eksempel inkorporerede de kommunistiske symboler som hammere, segl og stjerner. Derudover skulle bygningerne leve op til mottoet 'socialistisk i indhold, national i form',« siger Baronin.

Arkitekten peger op på søjlehovederne og sammenligner med sin skitse, hvor han har

fremhævet enkelte detaljer ekstra tydeligt. Rundt om volutterne kommer snørklede ornamenter fra traditionel georgisk folkekunst til syne.

»Hver af Sovjetunionens 15 delrepublikker anvendte mønstre og udsmykning fra deres egen kultur. De havde hver sin Stalin-stil. Den lokale afart her i Abkhasien kombinerer inspiration fra Antikken, sovjet-symbolik og georgisk national egenart,« forklarer Baronin.

Det georgiske indslag kommer ikke uden et tragisk tvist i nutidens Abkhasien. En blodig borgerkrig hærgede mellem georgiere og abkhasere i 1992-93, umiddelbart efter Sovjetunionens opløsning. Den endte med, at Abkhasien erklærede sig uafhængigt fra Georgien. De ødelæggelser, der fulgte, tilsat generelt postsovjetisk forfald, gik hårdt ud over Stalin-æraens arkitektur. Den sørgelige udvikling gjorde det umuligt at sikre langt størstedelen af den vigtige kulturarv.

En skygge kommer over ansigtet på den ellers livlige og ivrigt gestikulerende rundviser, idet Baronin fører gennem en afspærring og ind til det, der tidligere var hovedbanegården i Sukhum.

»Det her var en af byens smukkeste bygninger – et ideelt udtryk for Stalin-stilen i sin georgiske variant,« gungrer Baronins stemme under høje hvælvinger, mens han ser sig bekymret omkring. Stråler af lys trænger kun med besvær ind mellem forskallingsbrædderne og ned i de tidligere ventesale. Det enorme jernbaneslot synes at være i opløsning omkring os. Mug og ælde breder sig i sorte plamager langs murene. Gabende huller flænger pudsen i loftet. Vilde buske og forvredne gevækster stikker deres grønne kløer frem overalt. Det flyder med snavs og affald. Enlige dryp laver ringe i vandpytterne på gulvet, hvor søjlerækker og balustrader spejler sig.

For blot et par årtier siden trak tusindvis af feriegæster hver sommer deres kufferter gennem den smukke ankomsthale iklædt kortærmede skjorter og tynde kjoler. Efter flere døgnstogrejse steg de omsider ned på

perronen – endelig klar til at nyde mange ugers afslapning ved bredden af Sortehavet. Togfuld efter togfuld ankom turisterne fra alle hjørner af Sovjetunionen, typisk med ekspressen fra Moskva eller Leningrad flere tusinde kilometer mod nord. Nu besudler en hjemløs hund en af stationens smuldrende søjler. Den løber med sine venner gennem rangerterrænets lange græs og forsvinder mellem henstillede passagervogne.

Spadseregangen fortsætter op til et engang elegant udsigtskompleks over Sukhum – et andet af byens bedste eksempler på socialistisk højklassicisme. Hele den snørklede vej derop leder forbi lygtepæle uden lamper, knækkede rækværk, overgroede trappeopgange og udtørrede springvand. De førhen fornemme restauranter på toppen af en bjergkam står tilbage som afbrændte ruinskaller. Ruderne er slået ud, alt inventar stjålet, væggene dekoreret med skudhuller.

»Jeg kan huske, da køkkenet var åbent, borde og stole stod fremme, og snakken summede gennem lokalet. De lavede byens bedste grillkød her. Udsigten er stadig formidabel,« siger Baronin og skuer ned over sin fødeby. Sammen med utallige konstruktioner fra samme epoke forgår ensemblet nu i Abkhasiens fugtige hede.

»Statsbudgettet er meget begrænset. Der er ingen penge til at holde bygningerne ved lige eller prøve at restaurere dem. Det er ekstra ærgerligt, når man tænker på, hvor gedigne de er. Arkitekterne hørte til Sovjetunionens bedste, og deres værker udgør ikke kun mindesmærker. Bygningerne ville nemt kunne tages i anvendelse igen til glæde for republikkens indbyggere,« siger Baronin og spadserer videre gennem Abkhasiens hærgede arkitektur. Af og til stikker nogle stålvirer frem af murbrokkerne, ellers ligner ruinerne dem fra Romerriget og det antikke Grækenland.

Jens Malling er journalist og skriver ofte om de tidligere sovjetrepublikker. Han besøgte Abkhasien i slutningen af 2016.